

УДК 658:64.012.8

Драчук Ю.З.*доктор економічних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту економіки промисловості
Національної академії наук України***Єременко О.М.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу
Донецького державного університету управління***Трушкіна Н.В.***магістр з економіки,
молодший науковий співробітник
Інституту економіки промисловості
Національної академії наук України*

ЧИННИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ З УРАХУВАННЯМ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ*

У статті розглянуто сутність механізмів державного регулювання інноваційної діяльності підприємств. Досліджено особливості формування збалансованого інвестиційного портфеля окремих галузей промисловості. Визначено напрями інституціонального забезпечення економічної безпеки промислового підприємства.

Ключові слова: інноваційна діяльність, державне регулювання, інвестиційний портфель, венчурний капітал, економічна безпека, стратегії інноваційного розвитку, пріоритетні напрями.

Драчук Ю.З., Єременко О.М., Трушкіна Н.В. ФАКТОРЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ С УЧЕТОМ РЫНОЧНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ В ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ

В статье рассмотрена сущность государственного регулирования инновационной деятельности предприятий. Исследованы особенности формирования сбалансированного инвестиционного портфеля отдельных отраслей промышленности. Определены направления институционального обеспечения экономической безопасности промышленного предприятия.

Ключевые слова: инновационная деятельность, государственное регулирование, инвестиционный портфель, венчурный капитал, экономическая безопасность, стратегии инновационного развития, приоритетные направления.

Drachuk Y.Z., Eremenko O.M., Trushkina N.V. FACTORS OF STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE INDUSTRY WITH RESPECT TO MARKET TRANSFORMATIONS IN UKRAINE'S ECONOMY

The article considers the essence of state regulation of innovation in enterprises. The features of the formation of a balanced investment portfolio of individual industries are explored. The directions of institutional economic security of industrial enterprise are determined.

Keywords: innovation activity, state regulation, investment portfolio, venture capital, economic security, innovation development strategy, priorities.

Постановка проблеми. У сучасних умовах особливої значущості набуває проблема розвитку та використання інноваційного потенціалу, що обумовлено необхідністю вирішення стратегічних завдань на мікро- і макрорівнях. Водночас відбувається органічне входження української економіки у світове господарство. Технічний розвиток практично здійснюється в усіх галузях промисловості й сприяє посиленню інноваційного характеру виробничої діяльності, формуванню особливої інноваційної сфери з властивими їй специфікою і суб'єктами.

Необхідною умовою формування інноваційної сфери є визначення механізмів розвитку інноваційних процесів. Інноваційна діяльність нині розглядається як один з найважливіших чинників підвищення ефективності промислового виробництва. Активізація інноваційної діяльності потребує пошуку нових підходів до організації взаємовідносин між усіма учасниками інноваційного процесу, закріплення певних функцій за відповідними органами управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти державного регулювання інноваційної діяльності знаходяться в полі зору дослідників, серед яких слід відзначити ряд вчених: О.І. Амошу, В.П. Антонюк, В.В. Дементьєва, В.П. Вишневського, А.І. Землянкіна, Р.М. Лепу, В.І. Ляшенко, Л.Л. Стариченко та ін. [1-4].

Сутність механізмів державного регулювання інноваційної діяльності полягає в наступному [1, с. 21-23]:

- вдосконалення нормативно-правової бази інноваційної діяльності, у тому числі адаптації національного законодавства до відповідних стандартів СОТ;
- побудова загальнообов'язкового страхування інноваційних проектів;
- узгодження нормативно-правових актів щодо наукової та науково-технічної діяльності й відносин інтелектуальної власності;
- забезпечення достатності та ефективності фінансування освіти та науки, інноваційного бізнесу;
- посилення кредитного забезпечення впровадження науково-технічних розробок;
- створення дієвої інноваційної інфраструктури, що відображає сукупність взаємозумовлених та ціле-

* Дослідження виконано в рамках НДР ІЕП НАН України «Розвиток інституціонального середовища промислового виробництва з урахуванням галузевої специфіки» (№ держреєстрації 0113U004371).

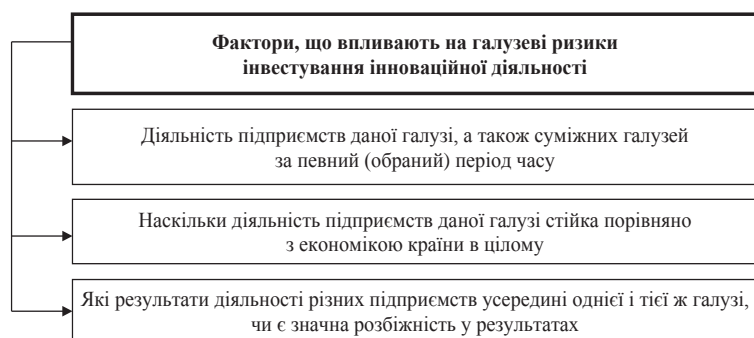

Рис. 1. Чинники, які впливають на галузеві ризики фінансування інноваційної діяльності підприємств

спрямованих засобів і способів досягнення загальної мети – інноваційного розвитку регіону.

Серед методів дослідження обрані такі, що дають змогу найповніше вивчити теоретичну базу проблеми, надати оцінку виробничій та інноваційній діяльності підприємств галузі.

Метою дослідження є визначення чинників державного регулювання інноваційного розвитку промисловості з урахуванням ринкових трансформацій в економіці України.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання: розглянути теоретичні аспекти ринкових трансформацій в економіці України; дослідити основні чинники державного регулювання інноваційного розвитку (стосовно вугільної галузі): інвестиційні, галузеві та інституціональні чинники.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки однією з важливих проблем є фінансове забезпечення нових або підтримка наявних у промисловості інвестиційних проектів. Сучасні тенденції господарювання, висока міра зношеності устаткування промислових підприємств і необхідність освоєння та впровадження нових технологій визначають актуальність даної проблеми, в тому числі для вугільної промисловості.

На формування і становлення інноваційного розвитку вітчизняних вугледобувних підприємств впливають [2, с. 128-130]:

- зовнішні чинники – наявність фінансування науково-технічних досліджень, досконала нормативно-правова система, сформований ринок інноваційної продукції, готовність апарату управління до інноваційного розвитку, наявність фахівців високого рівня;

- внутрішні чинники – сприятливі гірничо-геологічні умови, достатній термін служби вугільних шахт, ефективні технології та технічне оснащення очисних вибоїв, відсутність високої аварійності, обґрунтована розрахунками якість рядового вугілля, платоспроможність вугільних шахт.

Економічною основою в процесах модернізації й відновленні шахтного фонду є власні кошти й фінансові можливості держави. Для вивчення закономірностей розвитку інвестування інноваційної діяльності вугледобувних підприємств використано метод аналітичного вирівнювання рядів динаміки загальних обсягів інвестицій [3, с. 256-258].

Розрахунки показують, що за 2010–2012 рр. між обсягами інвестицій та фінансуванням інноваційної діяльності вугільної галузі відзначається помірна тіснота зв'язку, оскільки значення коефіцієнта кореляції складає 0,5 (при граничних значеннях $0,4 \leq r \leq 0,7$).

За специфікою сучасного розвитку економіки, орієнтованою на інноваційну модель, пропонується до розгляду один з інноваційних аспектів, а саме застосування портфельного підходу до управління інноваційними проектами на підприємстві увага учасників ринку зводиться не тільки до одержання очікуваного доходу на свої інвестиції, а й на всі цінні папери, які обертаються на ринку й мають попит. Тобто інвестор визначає свій вибір цінного паперу не тільки одержанням очікуваного доходу, а й можливим ризиком.

Основною проблемою, яку має вирішувати інвестор, є досягнення максимального рівня очікуваної доходності інвестицій за певного рівня ризику і скороченням можливого ризику за очікуваної доходності. Мета кожного інвестора – більше доходу за меншого ризику. Для зниження загального ризику інвестиційного портфеля вирішальне значення має вибір галузей і диверсифікація інноваційно-інвестиційної діяльності.

Галузевий ризик – це ймовірність втрат внаслідок змін в економічному стані галузі та ступенем цих змін як всередині галузі, так і в зовнішньому середовищі. Принцип галузевої диверсифікації полягає в тому, щоб запобігти галузевому ризику, пов'язаного зі специфікою окремих галузей.

При аналізі галузевого ризику необхідно враховувати такі чинники (рис. 1).

Таблиця 1

Розподіл підприємств за галузями* за оцінкою факторів, що обмежують інноваційно-інвестиційну діяльність (процент від загальної кількості підприємств, %)

Чинники	Роки					
	2000	2005	2007	2009	2012	2013
Недолік власних фінансових коштів	41	65	59	66	60	64
Інвестиційні ризики	35	25	29	23	27	27
Невизначеність економічної ситуації в країні	49	18	11	48	31	26
Високий відсоток комерційного кредиту	47	31	27	36	25	25
Недостатній попит на продукцію	10	21	11	29	19	19
Складний механізм отримання кредитів для реалізації інвестиційних проектів	39	17	14	19	14	13
Недосконала нормативно-правова база, що регулює інвестиційні процеси	36	17	18	10	10	11
Низька прибутковість інвестицій в основний капітал	8	14	12	10	11	10
Незадовільний стан технічної бази	18	9	8	7	6	7
Примітка: до галузей віднесено видобуток корисних копалин, обробні виробництва, виробництво і розподіл електроенергії, газу та води						

Мінімізувати галузеві ризики можливо при складанні портфеля з акцій компаній декількох галузей економіки. Формування збалансованого інвестиційного портфеля вимагає придбання активів в інвестиційно-привабливих галузях і фінансово стійких суб'єктів ринку.

Перед інвестором постає проблема вибору об'єкта інвестування тих галузей, які мають кращі перспективи розвитку і можуть забезпечити найвищу ефективність інвестицій. Основою такого вибору є оцінка та прогнозування інвестиційної привабливості галузей економіки.

Галузева диверсифікація означає розподіл активів (пасивів) між клієнтами, які здійснюють свою діяльність у різних галузях економіки. Ігнорування галузевих особливостей може привести до суттєвих помилок. Наприклад, при порівнянні двох підприємств з фінансово-економічними показниками має враховуватися їхня галузева приналежність (і стан галузей) (табл. 1).

Найбільший ефект досягається при здійсненні інвестицій у галузі з протилежними фазами коливань ділового циклу. Так, якщо одна галузь перебуває на стадії економічного зростання, то інша переживає стадію спаду, а з часом їх позиції змінюються на протилежні.

Тоді зниження доходів від однієї групи клієнтів компенсується підвищенням доходів від іншої групи, що допомагає стабілізувати доходи і знизити ризик.

Галузевий аналіз та прогнозування інвестиційної привабливості галузей і визначення галузевої структури портфеля здійснюється за 4 етапами (табл. 2).

Диверсифікація інвестиційної діяльності, здійснювана у процесі другого і третього етапів розробки галузевої спрямованості інвестиційної стратегії, дозволяє отримати ефект синергізму, за яким загальний ефект галузевої діяльності підприємства значно більше, ніж ефект окремих галузевих його підрозділів [4, с. 143-145].

Для отримання ефекту синергії у процесі галузевої диверсифікації інвестиційної діяльності інвестор може вибрати наступальну стратегію або захисну ін-

вестиційну стратегію. Галузеву інвестиційну диверсифікацію доцільно здійснювати з урахуванням попередньої оцінки прогнозованого розвитку окремих галузей за трьома групами показників, розрахунок яких ґрунтується на відповідних статистичних даних та експертних оцінках (рис. 2).

На основі оцінки трьох перерахованих елементів оцінювальних характеристик і їх рангової значущості у загальній характеристиці інвестиційної привабливості розраховуються інтегральні показники рівня інвестиційної привабливості окремих галузей економіки.

При оцінці інвестиційної привабливості окремих галузей економіки експертним шляхом – на основі опитування інвестиційних менеджерів низки інвестиційних компаній – встановлена значимість окремих елементів при розрахунку інтегрального рангового показника: рівень перспективності розвитку галузі – 20%; рівень середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств галузі – 65%; рівень галузевих інвестиційних ризиків – 15% [5, с. 55-58].

На основі розрахованих інтегральних рангових показників оцінки інвестиційної привабливості окремих галузей проводиться відповідне їх угруповання. У процесі такого угруповання встановлюються: пріоритетні галузі за рівнем інвестиційної привабливості; галузі з високим рівнем інвестиційної привабливості; галузі з середнім рівнем інвестиційної привабливості; галузі з несприятливими умовами для розвитку інвестиційної діяльності.

Здійснюючи галузеву диверсифікацію, інвестору доцільно розподілити інвестиційні вкладення за такою структурою: 55% інвестицій у галузі з високим рівнем інвестиційної привабливості; 30% у галузі з середніми умовами інвестування; 15% у галузі з несприятливими умовами для розвитку інвестиційної діяльності.

Представлений механізм визначення галузевої спрямованості та диверсифікації інвестиційної діяльності дозволить проаналізувати отримані в результаті розрахунків траєкторії її розвитку для різних варіантів інвестування.

Таблиця 2

Галузевий аналіз та прогнозування інвестиційної привабливості галузей

Етап	Зміст етапу
Перший – встановлення рівня галузевої концентрації або диверсифікації інвестиційної діяльності	Як правило, стратегію галузевої концентрації обирають інвестори з невеликим фінансовим капіталом і досвідом у здійсненні інвестиційної діяльності, коли вкладення коштів у великих стабільних емітентів переважно однієї галузі, яка є найбільш відомою інвестору. Стратегія галузевої концентрації (якщо вона, незважаючи на високий рівень ризику, все ж обирається інвестором), спочатку при сприятливих обставинах може забезпечити найбільш високі темпи росту капіталу. Наступним кроком в інвестиційній діяльності має бути перехід до стратегії галузевої диверсифікації інвестицій.
Другий – дослідження доцільності різних форм галузевої диверсифікації інвестиційної діяльності в рамках певної групи галузей	Галузева диверсифікація дозволяє інвестору більш широко використовувати накопичений досвід, а, отже, краще визначати ефективність інвестування. Використання галузевої диверсифікації навіть у таких обмежених рамках дозволяє істотно знизити рівень інвестиційних ризиків.
Третій – дослідження доцільності різних форм диверсифікації інвестиційної діяльності в розрізі різних, не пов'язаних між собою груп галузей	Необхідність використання такої стратегії визначається тим, що для багатьох інвесторів, які протягом тривалого періоду знаходяться на інвестиційному ринку, традиційно обрані галузі (окремі або в рамках певних груп) стримують темпи приросту капіталу, отримання високої віддачі від інвестицій, а іноді визначають стратегічну уразливість у конкурентній боротьбі. Забезпечити нові можливості отримання додаткового капіталу може інвестування в інші альтернативні групи галузей. За рахунок вибору галузей з різними стадіями життєвого циклу і з різними в часі коливаннями кон'юнктури на їхню продукцію істотно знижується рівень інвестиційних ризиків.
Четвертий – виконання за відібраними галузями поглибленого аналізу діяльності окремих підгалузей з використанням більш широкої системи показників	Така оцінка потрібна інвестору при визначенні доцільності здійснення капітальних вкладень в розширення і технічне переозброєння діючих підприємств; виборі для придбання альтернативних об'єктів приватизації; покупки акцій окремих компаній. Поглиблений аналіз дозволяє оцінити можливу прибутковість і терміни повернення інвестованих коштів, а також виявити найбільш важливі за фінансовими результатами інвестиційні ризики.

Аналіз розрахункових показників дозволить оцінити синергетичний ефект здійснюваних інвестицій. При цьому інвестор зможе сприяти прийняттю оптимальних управлінських рішень при визначенні галузевої структури інвестиційного портфеля.

За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу, у 2013 р. ринок управління активами інституційних інвесторів зазнавав змін у законодавстві

– податкової та депозитарної системи, а також ліцензійних умов діяльності компаній. Закон України 2014 року «Про інститути спільного інвестування» має розширити можливості для роботи на ринку спільного інвестування та наблизити його умови до діючих на світових ринках, стимулювати появу нових видів венчурних фондів, краще задовольняти потреби інвесторів.

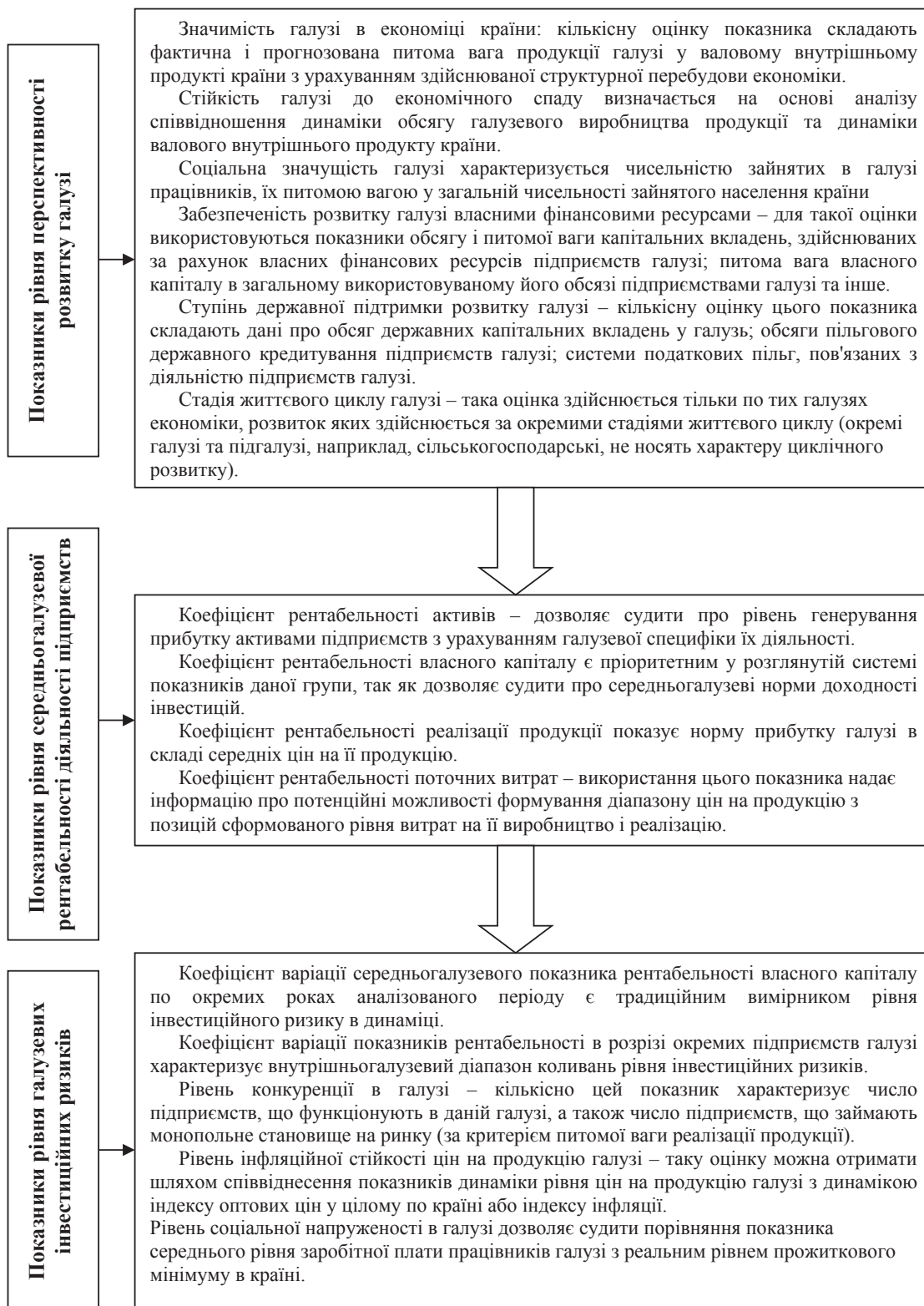

Рис. 2. Систематизація показників оцінки рівня галузевої інвестиційної диверсифікації

Аналізуючи стан венчурного фінансування інноваційного розвитку в Україні, можна стверджувати, що, незважаючи на значний науково-технічний потенціал у сфері технологій та інтелектуальний потенціал, існують фактори, що обмежують розвиток венчурного інвестування інноваційної діяльності в Україні. Серед них такі:

- правове та економічне середовище не стимулюють установи венчурних фондів, практично відсутні нормативно-правові акти, що забезпечують функціонування венчурного фінансування малого інноваційного бізнесу;

- нестача вітчизняних інвестиційних ресурсів (банки, пенсійні фонди, страхові організації не беруть участі в роботі венчурних компаній) і, як наслідок, слабе формування національного інвестиційного портфеля;

- використання переважно іноземного венчурного капіталу при мінімальній участі українського, що різко знижує привабливість даної сфери для зарубіжних інвесторів;

- неефективне використання коштів венчурних фондів;

- нерозвиненість інфраструктури, здатної забезпечити ефективне співробітництво суб'єктів венчурної індустрії і малих інноваційних фірм, появу нових і розвиток діючих малих і середніх інноваційних підприємств;

- відсутність економічних стимулів для залучення прямих інвестицій в підприємства високотехнологічного сектора, що забезпечують прийнятний ризик для венчурних інвесторів, відсутність гнучкої системи оподаткування венчурного бізнесу;

- недоліки кваліфікованого менеджменту та кваліфікованих керуючих венчурними фондами;

- слабка прозорість ринку інтелектуального капіталу і вітчизняних підприємств для венчурних інвесторів, що призводить до труднощів у пошуку підприємств-реципієнтів та інноваційних проектів під венчурні інвестиції.

Ринок венчурних інвестицій в Україні залишається непрозорим. До можливих напрямів удоскона-

лення інституційного забезпечення венчурного інвестування інноваційного розвитку можна віднести:

- подальше формування законодавства та активна державна підтримка;

- залучення великих вітчизняних компаній до розвитку інноваційних технологій – забезпечення тісної взаємодії всіх ланок інноваційного ланцюжка;

- розвиток системи експертизи та сервісних послуг;

- ефективне використання грантових коштів.

Отже, дослідження показують, що на даному етапі актуальним залишається активізація інноваційних процесів в економіці України, вдосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку промисловості шляхом використання венчурного капіталу.

У сучасних умовах господарювання важливим чинником підвищення результативності та рівня конкурентоспроможності господарської діяльності є економічна безпека підприємства – ключова складова успішного його функціонування, ігнорування чого викликає негативні наслідки – зменшення прибутковості підприємств.

На основі узагальнення результатів аналізу підходу науковців до визначення сутності економічної безпеки підприємства [5-7] та враховуючи, що підприємство є системою, пропонується під цим терміном розуміти захищеність інноваційного, технологічного, виробничого, фінансового та кадрового потенціалу від зовнішніх і внутрішніх економічних загроз і здатність до відтворення при ефективному використанні всіх його задіяних ресурсів.

Важливим завданням забезпечення економічної безпеки промислового підприємства є виявлення та ідентифікація чинників ризику, небезпек і загроз, які можуть бути згруповані за різними класифікаційними ознаками. Залежно від можливості їх прогнозування доцільно виділити ті небезпеки або загрози, які можна передбачити та непередбачувані. До перших належать ті, які виникають у певних умовах, відомі з досвіду господарської діяльності, своєчасно виявлені та узагальнені економічною наукою [6, с. 41-45].

Таблиця 3

Екзогенні та ендогенні чинники, які негативно впливають на економічну безпеку промислового підприємства

Група чинників	Зміст групи чинників
Екзогенні (зовнішні) небезпеки та загрози	несприятлива зміна політичної ситуації; макроекономічні потрясіння (кризи, порушення виробничих зв'язків, інфляція, втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, товарів тощо); застосування корупційних схем при здійсненні господарської діяльності; зміна законодавства, що впливає на умови господарської діяльності (податкового, відносин власності, договірної); нерозвиненість інфраструктури ринку; використання недобросовісної конкуренції; промислово-економічне шпигунство; протиправні дії конкурентів, їх прагнення заволодіти контрольним пакетом акцій; протизаконні фінансові операції; несанкціонований доступ конкурентів до конфіденційної інформації, що становить комерційну таємницю; крадіжки фінансових коштів і цінностей; ушкодження будівель, приміщень; надзвичайні ситуації природного і технічного характеру.
Ендогенні (внутрішні) небезпеки і загрози	недостатній рівень дисципліни; протиправні дії кадрових співробітників; порушення режиму збереження конфіденційної інформації; вибір ненадійних партнерів та інвесторів; відтік кваліфікованих кадрів, невірна оцінка кваліфікації кадрів, їх низька компетентність; недостатня патентна захищеність; аварії, пожежі, вибухи; перебої в енерго-, водо-, тепlopостачанні; вихід з ладу комп'ютерної техніки; високий рівень корумпованості керівників; низький освітній рівень керівників; неефективне використання тактичного та стратегічного планування.

Рис. 3. Напрями інституціонального забезпечення економічної безпеки вугільного підприємства

Небезпеки і загрози економіці підприємства залежно від джерел виникнення класифікуються на об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні виникають без участі і волі підприємства чи його персоналу, незалежні від прийнятих рішень, дій менеджера. Це стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття, форс-мажорні обставини тощо. Вони розпізнаються та враховуються в управлінських рішеннях. Суб'єктивні загрози породжені навмисними або ненавмисними діями людей, різних органів і організацій, в тому числі державних і міжнародних підприємств-конкурентів. Тому їх запобігання пов'язане з впливом на суб'єктів економічних відносин.

Найбільшого поширення набуло виділення небезпек і загроз залежно від сфери їх виникнення. За цією ознакою розрізняють внутрішні та зовнішні (табл. 3).

Інституціональне забезпечення економічної безпеки промислового підприємства пропонується розглядати як комплекс нормативно-правових, організаційних, фінансових, інвестиційних, інноваційних засобів впливу, які мають за мету своєчасне виявлення, попередження та усунення загроз економічній безпеці підприємства (рис. 3) [7, с. 305-307].

Головними цілями стратегії інноваційного розвитку вітчизняної вугільної галузі можна вважати: збільшення вугледобутку, підвищення продуктивності та безпеки праці, покращення якості вугілля та зменшення його собівартості.

Виходячи із цих цілей, стратегія інноваційного розвитку вугільної галузі має базуватися на реалізації таких пріоритетних напрямів:

- технічне переоснащення вугледобувного виробництва, включаючи забезпечення розвитку технології підземного видобування з переважним використанням у очисних вибоях механізованих комплексів нового технічного рівня, промислову утилізацію шахтного метану;

- здійснення заходів з підвищення потенціалу та посилення ролі галузевої науки за науково-технологічним, проектно-конструкторським і дослідно-експериментальним напрямками;

- відновлення матеріально-технічної бази галузевої науки та підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації.

Висновки. У ринкових умовах господарювання особливого значення набувають інвестиційні чинники інноваційної діяльності підприємств. Заходами з активізації фінансового забезпечення інноваційного розвитку галузі є створення спеціалізованих інноваційних банків, забезпечення попиту і пропозиції на інноваційному ринку.

Для зниження загального ризику інвестиційного портфеля вирішальне значення має вибір галузей і диверсифікація інноваційно-інвестиційної діяльності. Розглянутий механізм визначення галузевої спрямованості та диверсифікації інвестиційної діяльності дозволяє аналізувати отримані

в результаті розрахунків траєкторії її розвитку для різних варіантів інвестування.

Аналіз розрахункових показників дозволить оцінювати синергетичний ефект здійснюваних інвестицій. При цьому інвестор сприятиме прийняттю оптимальних управлінських рішень при визначенні галузевої структури інвестиційного портфеля.

Дослідження показують, що на даному етапі актуальним залишається активізація інноваційних процесів в економіці України, вдосконалення фінансового забезпечення інноваційного розвитку промисловості шляхом використання венчурного капіталу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амоша О.І. Галузеві проблеми і пріоритети промислової політики України : наукова доповідь / О.І. Амоша, В.П. Вишневський, Л.О. Збаразська, В.І. Ляшенко, А.І. Кабанов, Л.Л. Стариченко, Г.З. Шевцова, В.А. Нікіфорова, Р.М. Лепа, Р.В. Прокопенко, Д.Б. Соколовський, Д.Ю. Череватський, М.А. Кордюкова, Д.А. Сальков. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2009. – 42 с.
2. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / О.І. Амоша, В.П. Антонюк, А.І. Землянін та ін. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2007. – 328 с.
3. Драчук Ю.З. Оцінка ефективності інновацій в безпеці виробництва : монографія / Ю.З. Драчук. – Донецьк : Ін-т економіки промисловості НАН України, 2009. – 420 с.
4. Бондарчук Н.В. Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні / Н.В. Бондарчук // Економіка та держава. – 2011. – № 4. – С. 143-145.
5. Кузьмина Н.В. Экономическая безопасность в системе оценки функционирования предприятия / Н.В. Кузьмина // Экономика и управление. – 2013. – № 1. – С. 55-58.
6. Коробчинський Л.О. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / Л.О. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4(94). – С. 41-45.
7. Біломістна І.І. Механізм забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств / І.І. Біломістна, В.Є. Хоречко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6. – С. 305-307.